

STADSWANDELING

- 1 Bibliotheek
- 2 Kubuswoningen
- 3 Villa Prinzen
- 4 Ketsegangske
- 5 De Markt
- 6 Huis met de Luts
- 7 St. Lambertuskerk met Robustelly-orgel
- 8 De Vleeschhouwerij
- 9 Lambertushof
- 10 Kantongerecht
- 11 Station Helmond
- 12 Van Gend en Loos
- 13 De Cacaofabriek
- 14 Kraanbaan
- 15 Vlisco
- 16 Protestantse kerk
- 17 Bogengebouw
- 18 Kasteel Helmond (Museum Helmond)
- 19 Mural door Studio Giftig
- 20 Mural door Ilse Weisfelt
- 21 Boscotondo
- 22 Kunstkwartier
- 23 Onze Lieve Vrouwekerk / Het Speelhuis
- 24 De Steenweg
- 25 Scala en Kunstkwartier
- 26 Het Havenplein
- 27 Oude Aa
- 28 Burgemeester Geukerspark

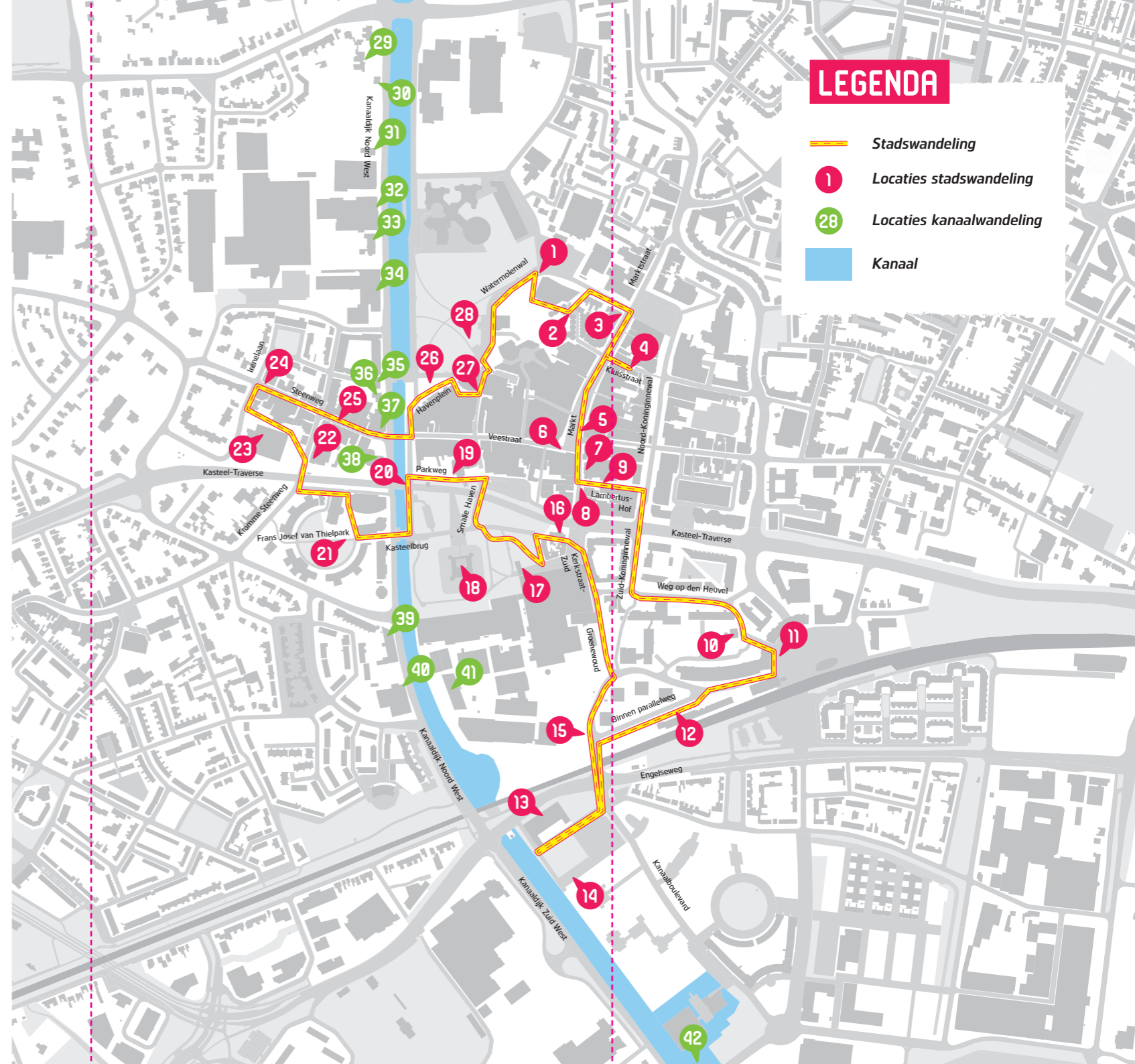

KANAALWANDELING

- 29 Villa's Oyens en Van Lookeren Campagne
- 30 Directeursvilla Swinkels
- 31 Villa Swinkels
- 32 Nedschroef
- 33 Woon- en werkhuizen Carp en Kaulen
- 34 Fabriek Raymakers
- 35 Fabrikje Bots
- 36 Villa Bots
- 37 Helmondsche bank
- 38 Villa Bogaers
- 39 Kantoor Carp
- 40 Modelmakerij Gemeentelijk Monument
- 41 Gebouw 1911 Rijksmonument
- 42 Suytkade

LEGENDA

- Stadswandeling
- 1 Locaties stadswandeling
- 28 Locaties kanaalwandeling
- Kanaal

INLEIDING

Oorspronkelijk werd de stad Helmond beschermd door vier stadspoorten, namelijk de Hoogeindsepoort, de Veepoort, de Binderpoort en de Ameidepoort. De verdedigingspoorten en wallen zijn er niet meer, maar sommige straatnamen houden de herinnering levend zoals de Noord- en Zuid - Koninginnenwal, de Ameidewal en de Watermolenwal. De naam Helmond stamt van het vroegere 'Hel' dat laaggelegen betekende. Een 'mond' was een veilige plaats. 'Helmond' duidde dus op een laaggelegen versterkte plaats. Omstreeks 1232 kreeg Helmond stadsrechten.

Helmond is een eeuwenoude stad met een moderne uitstraling. U staat op het punt om deze herinneringen aan het verleden en voorbeelden van het moderne stadse leven te passeren. Deze stadswandeling voert u langs de mooie, meest interessante en karakteristieke hoogtepunten van Helmond. Veel plezier!

STADSWANDELING

BIBLIOTHEEK 1

Het gebouw van de Bibliotheek Helmond-Peel aan de Watermolenwal 11, waarin ook VVV Helmond gevestigd is, is gebouwd in 2010 onder architectuur van Peter Wilson. Het ontwerp verwijst door zijn afgeschuinde bouwvorm naar de architectuur van de bekende kubuswoningen van Piet Blom. Aan de zijkant van het gebouw is een mural te zien. Deze is gemaakt door ZenkOne (Robin Nas) in opdracht van Stichting Carat. Stichting Carat is een stichting waarin ondernemers met hart voor cultuur en voor Helmond een bijdrage leveren aan de aantrekkelijkheid van onze stad. Kunstenaar ZenkOne werd geïnspireerd door het werk van de in Helmond geboren kunstenaar Lucas Gassel (ca. 1490 – ca.1570), wat zich kenmerkt door geplooid landschappen en de geschiedenis van Helmond als textielstad. De mural is een enorme kijkplaat, waarbij het glooiende landschap een print vormt van een jurk van een moderne vrouw. De enorme plooiën in de jurk zorgen voor een extra dynamiek in het landschap.

Aan de Piet Blomplein zijde is een Lunch- en Leescafé gevestigd. Hier kun je terecht voor een drankje of lunch. De Bibliotheek en VVV zijn 6 dagen per week (in de winter elke dag) geopend.

De Bibliotheek is een ontmoetingsplek voor de inwoners van de stad. Er worden veel activiteiten georganiseerd voor de jeugd en volwassenen zoals workshops, lezingen en cursussen. Daarnaast kun je altijd terecht voor het lezen van een krant, tijdschrift of boek. Of voor het gebruik van computers, printers en wifi.

Een dagje uit in Helmond voor inwoner, bezoeker of toerist begint bij de VVV, gevestigd op de begane grond. Loop binnen voor een plattegrond, fiets- of wandelroute of informatie over de stad en regio.

KUBUSWONINGEN 2

Komen deze gebouwen u bekend voor? Jazeker, in Rotterdam staan de beroemde Kubuswoningen van Piet Blom ook. Helmond beleefde in 1974 al de primeur met deze opvallende bouwwerken. De achttien paalwoningen staan symbool voor bomen. De groene en bruine kleuren

doen denken aan bladeren. Tussen de 37 kubussen stond 't Speelhuis dat op 29 december 2011 in vlammen is opgegaan. De theaterzaal stond landelijk bekend om zijn natuurgetrouwe muurschilderingen. Har Sanders schilderde een levensecht markiesdoek dat de sfeer van een circustent oproep. Op de palen van de Kubuswoningen hangen foto's van het oude Theater 't Speelhuis.

VILLA PRINZEN 3

Op 5 juni 1891 legde de zevenjarige Gerardina Prinzen de eerste steen van dit markante hoekpand. Het jaar daarop werd het door Prinzen & van Glabbeek gefinancierde postkantoor officieel geopend. De firma omvatte naast een weverij, die tot 1971 op de plek van tegenoverliggende parkeerplaats stond, ook een uiterst succesvolle

margarinefabriek. Op de begane grond van het postkantoor was destijds eveneens de gemeentelijke telefooncentrale gevestigd. De bovenste verdieping werd gebruikt als directeurswoning. Een opvallend detail is de natuurstenen brievenbus aan de voorzijde.

KETSEGGANGSKE 4

Dit straatje herbergt diverse winkeltjes en ateliers gevestigd in herbouwde arbeiderswoningen (wevershuisjes). De naam is afgeleid van de bakker Jan Kets die hier in 1837 woonde. In de 19e en 20ste eeuw kende Helmond veel van dit soort steegjes. In 1990 werd het gangetje gerenoveerd. Hierbij werd het gangetje verbreed, verfraaid met bomen en werden de wevershuisjes afgebroken en herbouwd. In het centrum van Helmond zijn nog twee andere steegjes in deze stijl te vinden, namelijk Het Hool en de Lambertushof.

DE MARKT 5

Deze centrale plaats in de stad heeft in de loop der eeuwen al vele metamorfoses ondergaan. In 2006 is de Markt opnieuw ingericht. De fraaie oude bomen die u hier ziet,

werden in dat jaar geplant. Al sinds de 16e eeuw vindt hier wekelijks een zaterdagmarkt plaats. Vanaf 1376 heeft Helmond het zogenoemde marktrecht. Deze weekmarkt vond oorspronkelijk plaats op dinsdag, maar werd in 1538 verplaatst naar de zaterdag. Sindsdien is het een van de grootste weekmarkten van de regio.

HUIS MET DE LUTS 6

Het oudste pand in het centrum is het huis met de Luts. Deze voormalige herberg heette oorspronkelijk 'De Swaen'. Het zwaantje op de top van de gevel herinnert hier nog aan. Vanaf ongeveer 1900 staat het pand bekend als 'Huis met de Luts'.

oftewel het huis met de luifel. Vroeger kwam zo'n luifel vaak voor. Hij diende om koopwaar onder uit te stallen. Het pand heeft veel functies gehad, onder andere die van apotheek. Op dit moment heeft het haar horecafunctie weer terug.

ST. LAMBERTUSKERK MET ROBUSTELLY-ORGEL 7

In de St. Lambertuskerk bevindt zich het befaamde Robustelly-orgel. Een uniek orgel dat in 1772 door de Luikse orgelbouwer Guillaume Robustelly werd gebouwd voor de abdij van Aberbode. Dit bijzondere instrument, in nagenoeg authentieke Franse barokstijl, valt onder de UNESCO conventie uit 1954, ook wel het Haags verdrag genoemd. Erfgoed dat onder deze conventie valt, is vaak te herkennen aan een blauw-wit schildje op de deur. In het geval van een oorlog biedt deze conventie enige bescherming door onderlinge afspraken van deelnemende landen. In 1822 werd het orgel naar Helmond gebracht, waar het zijn plek kreeg in de neogotische parochiekerk vernoemd naar de heilige Lambertus. De eerste Lambertuskerk viel in de 15e eeuw, zoals een groot deel van Helmond, ten prooi aan een brand. Bijna driehonderd jaar later is de nieuwe kerk over de oude kerk heen gebouwd. Naast het Robustelly-orgel zijn de fraaie gebrandschilderde ramen ook zeker een bezoek aan de kerk waard.

DE VLEESCHHOUWERIJ 8

Dat hier ooit een slager was gevestigd, verraaft de naam al een beetje. Maar wie zou verwachten dat dit pand een geschiedenis met leeuwen heeft? De vroegere slager Stevens had een broer die leeuwentemmer was. Stevens hield de leeuwen van zijn broer een tijdje in een verbouwd varkenshok achter in zijn tuin. De prachtige Jugendstilaccenten aan de gevel dankt 'de Vleeschouwerij' aan de Helmonder dhr. Paaps.

LAMBERTUSHOF 9

De Lambertushof is een sfeervol hofje, verborgen tussen de Lambertuskerk en het Mater Dei-gebouw. Een van de mooiste verborgen plekjes van Helmond, met beeldende kunst, specialistische winkeltjes en kunstzinnige ateliers. Het Mater Dei-gebouw (Moeder Gods) dateert uit 1874 en was vroeger een jongensschool, maar deed later dienst als meisjesschool geleid door nonnen.

KANTONGERECHT 10

In 1906 werd in opdracht van het Rijk het kantongerecht gebouwd. Door het land heen staan exacte kopieën van dit gebouw, onder andere in Oirschot. Opvallend zijn de eigentijdse glas-in-lood bovenramen maar ook het wapen van Helmond in de oude tijd. In 2012 sloot het gerecht in Helmond haar deuren. Geschillen worden tegenwoordig in het kantongerecht in Eindhoven behandeld.

HET ORGEL IN DE ST. LAMBERTUSKERK STAMT UIT 1772

11. STATION HELMOND 11

Het nieuwe stationsgebouw is het derde stationsgebouw vanaf 1866 toen de eerste trein van Eindhoven naar Helmond ging. In de horecagelegenheid van het station hangt een foto van het eerste stationsgebouw. Op 5 juni van 2014 werd het stationskwartier met haar directe verbinding naar Annawijk/Suytkade officieel geopend. Niet veel later

kreeg het project stationskwartier internationale waardering in de vorm van de Brunel Award. Deze award wordt beschouwd als een prestigieuze internationale prijs op het gebied van architectuur in relatie tot spoorwegen.

VAN GEND EN LOOS 12

De gebouwen zoals deze voormalige goederenloods werden rond 1870 door de Nederlandse Spoorwegen over heel Nederland gebouwd. Treinen kwamen in de middag de goederen afleveren waarna deze over de loods werden verdeeld. In de ochtend werden de goederen verspreid over de stad door middel van paard en wagen. Later werd de loods overgenomen door Van Gend en Loos. Zij gebruikten de loods voor een paardentaxi in de jaren 50. De loods werd gebruikt tot de jaren 90 van de vorige eeuw. Medio 2020 openen hier twee musea haar deuren. Het EDAH-museum laat de ontwikkeling zien van de productie, distributie en verkoop van kruidenierswaren en aanverwante zaken van toen naar nu: een nostalgische reis van de Helmondse supermarktketen "EDAH". In het Draaiorgelmuseum is een omvangrijke en bijzondere collectie van draaiorgels en accordeons te zien.

13. DE CACAOFABRIEK 13

De Cacaofabriek werd gebouwd in 1894 en kreeg een aanbouw in 1919. Oorspronkelijk was de Cacaofabriek in bezit van de firma Van Vlissingen. In deze fabriek werden cacaobonen tot chocolade vervaardigd. De kwaliteit was erg hoog en kreeg daarom het predicaat Koninklijk. In de crisisjaren (1934) ging deze fabriek failliet. In de oorlogsjaren (40-45) werd de fabriek gebruikt als onderkomen voor Duitse en Engelse soldaten. Het gebouw werd na de oorlog voor verschillende doeleinden gebruikt. Na een heftige brand begin 2008 besloot de gemeente de Cacaofabriek te renoveren tot multifunctionele hotspot voor Helmond en omgeving. De officiële heropening was in 2014. Momenteel herbergt de Cacaofabriek diverse ondernemingen, bioscoopzalen, een pop zaal, een expositieruimte en een horecagelegenheid.

Kraanbaan

KRAANBAAN 14

De kraanbaan werd in 1928 gebouwd in opdracht van de firma J.A. van Bussel Handel in bouwmaterialen. De kraan werd gebruikt als overslagpunt voor zand, grind en bouwmaterialen. Vanwege de crisis werd de kraan in 1936 verkocht aan de firma A. Slits en was tot 1973 in dienst. In 2013 werd het volledig gerestaureerd. Vandaag de dag pronkt de kraan weer aan het kanaal en is het zelfs Helmonds industrieel erfgoed.

P. F. VAN

VLISSINGEN EN

COMPAGNIE

DAAR KOMT DE NAAM
VLISCO VANDAAN

VLISCO 15

Het gerenommeerde Helmondse bedrijf begon in 1846 als 'P.F. van Vlissingen en Compagnie' en groeide uit tot een dynamisch internationaal concern. Tegenwoordig maakt marktleider Vlisco exclusieve topkwaliteit stoffen met originele waxprints. De naam Vlisco geniet in Afrika net zo'n populaire en luxe uitstraling als de gelauwerde designmerken in Europa. Op het terrein aan de Groenewoud bevindt zich de Vlisco Factory Outlet.

BOGENGEBOUW 16

In de Helmondse volksmond staat dit gebouw bekend als het poortgebouw. Deze benaming klopt echter niet, want dit gebouw heeft nooit een poortfunctie voor het kasteel gehad. Tot ca. 1904 was dit een protestantse school en daarna de fabrieksschool voor de naastgelegen Vlisco.

Toen in 1921 het kasteel werd omgebouwd tot gemeentehuis, kreeg ook het bogengebouw het uiterlijk dat we nu kennen. Een gedeelte van de benedenverdieping werd gesloopt en er werden bogen gerealiseerd. Op dit moment heeft het een horecafunctie. De naastgelegen kasteeltuin is in de zomermaanden een sfeervol decor voor 'De Kasteeltuinconcerten'.

PROTESTANTENKERK 17

In dit opvallende kerkje ontworpen door architect A. van Veggel (1847) huisvest tegenwoordig een dagbestedingscentrum, maar deed vroeger dienst als protestantse kerk. Nadat de protestanten een nieuwe kerk bouwden, werd deze kerk voor diverse doeleinden gebruikt. Het gemeentearchief en een tijdelijk loodgietersbedrijf waren onder andere gevestigd in deze kerk. Later diende dit gebouw als katholieke kerk van de Pius X stichting. Op dit moment is het ingericht als dagbestedingscentrum, maar de inrichting is nog altijd terug te brengen in haar oude kerkelijke staat.

KASTEEL HELMOND (MUSEUM HELMOND) 18

Het kasteel van Helmond is een van de best bewaard gebleven middeleeuwse kastelen in Nederland. Waarschijnlijk begon Lodewijk Berthout van Berlaer, heer van Helmond, met de bouw tussen 1325 en 1350. Vanaf het begin waren de vierkante omtrek, de grote, ronde en uitspringende torens op iedere hoek en de gracht gepland. De familie toonde met dit gebouw haar macht en zorgde voor een sterk en strategisch punt voor de verdediging van de noordoostgrens van het hertogdom Brabant. De vorm van het kasteel sloot aan bij de heersende kasteelarchitectuur van die tijd. Bovendien vormde de stenen behuizing een hele verbetering van het woongenot van de Berlaers.

De bouw van het nieuwe kasteel duurde lang: pas aan het eind van de 17e eeuw had het ongeveer de vorm zoals wij het nu kennen. Het kasteel wisselde door de eeuwen van adellijke eigenaar en werd begin 20e eeuw gekocht door gemeente Helmond. Het kreeg de functie van stadhuis en werd grondig verbouwd: een nieuwe entree, een groot trappenhuis, gangen en grote vensters. Met als gevolg een veel kleinere binnenplaats. Tegenwoordig is in het Kasteel Helmond het Museum Helmond gevestigd. Een internationaal kunstmuseum met vaste collecties en wisselcollecties. Deze historische locatie is tevens een sfeerdecor voor 'Het Kasteel van Sinterklaas'.

MURAL DOOR STUDIO GIFTIG

19

In deze mural, van de hand van Studio Giftig met kunstenaars Kaspar van Leek en Niels van Swaemen, herrijst Hezelo van Helmond als voorvader van de stad. Deze ridder en edelman was de eerste heer en naamdrager van Helmond en bezat de nederzetting die bekendstond als de oudste versterkte burcht van Helmond 'De Haghe'(nu de wijk 'Het Haagje') Bij de mural vindt u nog een plaquette met meer informatie.

MURAL DOOR ILSE WEISFELT 20

De derde mural is op de pilaren van de Kasteel- Traverse brug te vinden aan weerszijden van het kanaal. Deze mural is in opdracht van de gemeente uitgevoerd door Ilse Weisfelt. Stichting Carat heeft een financiële bijdrage geleverd. Deze mural is een eerbetoon aan Vincent van Gogh.

De Van Gogh Murals zijn een project van Van Gogh Brabant en Zuidlijn. Het doel van dit project is om bij de spoorzones van de vijf Brabantse steden Breda, Den Bosch, Eindhoven, Helmond en Tilburg murals van Vincent van Gogh te realiseren. In Helmond is de mural relatief ver van het spoor vandaan, maar wel in de buurt van de plaats waar vroeger de machinefabriek Begemann zat. Hier

Beide mural foto's gemaakt door Hans van den Berkmortel

werkte een broer van Vincent van Gogh.

BOSCOTONDO 21

Vroeger stonden op deze plek de fabriekshallen van de Koninklijke Machinefabriek Begemann (1872 - 1992). De blauwe pomp, verderop langs het kanaal, herinnert aan de industriële geschiedenis van dit stukje Helmond. Deze pompen werden hier destijds vervaardigd. Met de wederopbouw van dit terrein konden de inwoners van Helmond kiezen uit drie ontwerpvoorstellen. Boscotondo werd de winnaar. De contouren van Boscotondo vallen op door de moderne stedelijke architectuur

De Italiaanse architect Adolfo Natalini ontwierp Boscotondo, dat letterlijk 'rond bos' betekent. De gebouwen staan dan ook gegroepeerd in een cirkel rondom een plein met bomen. De fontein van Saskia Pfaltzer heet 'de Waterman'. In het Boscotondocomplex vindt u onder andere een bioscoop, de gemeentelijke stadswinkel en de fraaie, moderne dependance van Museum

Helmond: Kunsthal Helmond.

ONZE LIEVE VROUWEKERK / HET SPEELHUIS 22

Voluit heet deze kerk 'Onze Lieve Vrouw Tenhemelopneming'. De kerk werd wegens gebrek aan geld in twee fases gebouwd; van 1914-1916 en van 1925-1928. De architect van de kerk was Jos Margry. De ronde koepel geeft de neo-romaanse kruisbasiliek zijn herkenbare gezicht aan Kasteel-Traverse. In de kerk bevinden zich muurschilderingen van Charles Eyck en Daan Wildschut (1940 - 1949). In 2012 is de kerk door het bisdom gesloten vanwege het grote aantal teruglopende kerkbezoekers. Na de verwoestende brand in 't Speelhuis was de gemeente op zoek naar een nieuw onderkomen voor het theater en heeft deze kerk uniek genoeg

DE STEENWEG 23

De Steenweg was in de middeleeuwen de eerste bestrate weg in Helmond en dankt daaraan zijn naam. Aan de kanaalzijde van de straat staan twee monumentale panden; de witte voormalige fabrikantenvilla uit 1875 waarin nu Hotel Golden Tulip West - Ende is gevestigd. Aan de overzijde staat het oude bankgebouw, dat nu dienst doet als horecagelegenheid.

SCALA EN KUNSTKWARTIER 24

Aan de voorgevel van Steenweg nr. 19 ontdekt u de naam Scala. Dit was de naam van de Helmondse bioscoop die hier in 1913 haar deuren opende. In 1970 is deze gesloten i.v.m. teruglopende bezoekersaantallen. In 2006 werd dit historische pand in ere hersteld. Dankzij een grondige verbouwing bevindt zich aan de achterzijde een modern zalencomplex en aangrenzend het Kunstkwartier. De naam Scala prijkt weer trots op de gevel.

HAVENPLEIN 25

Het is bijna niet meer voor te stellen, maar tot 1884 lag op deze plek een haven. Vandaag de dag is het Havenplein de ontmoetingsplaats bij uitstek, met vele uitnodigende terrassen in de zomer. Aan de Kanaalzone bevindt zich een vergrote schietspoel die ons herinnert aan het industriële verleden van Helmond in met name textiel en metaal.

OUDE AA 26

Als u vanaf het Havenplein in de richting van het Piet Blomplein wandelt, komt u door een klein straatje. Dit straatje is vernoemd naar het riviertje de Aa, waaraan Helmond in de middeleeuwen is ontstaan. Het oude pand links aan het einde van de Oude Aa, nr. 28, was vroeger de pastorie van de rooms-katholieke kerk Heilig Hart. Deze kerk stond in de Veestraat op de plaats waar nu omgeving Elzaspassage is gevestigd. De kerk en pastorie zijn van de Roermondse architect Pieter Cuypers. Hij is ook bekend van onder andere Het Rijksmuseum in Amsterdam.

BURGEMEESTER GEUKERSPARK 27

Dit park ligt op het voormalige Obragasterrein. Vanaf 1862 stond hier de gemeentelijke 'Gazfabriek'. In deze fabriek werd steenkoolgas geproduceerd, dat vanuit grote opslagreservoirs naar Helmondse bedrijven en woningen werd geëxporteerd. Na verkoop van Gemeente Helmond zijn in 1974 de gebouwen en gashouders gesloopt om plaats te maken voor een nieuw hoofdkantoor van Obragas. Eind 2011 is ook dit kantoor afgebroken en in 2014 is het terrein veranderd in een stadspark. Dit park bestond voornamelijk uit een grasveld met een aantal bomen in het midden. In 2020 opent hier het Burgemeester Geukerspark, vernoemd naar Jacques Geukers. Hij was de burgemeester van Helmond van 1966 tot 1986. Onder zijn leiding werd Helmond een groeistad dankzij zijn goede connecties met politici in Den Haag. De stad breidde uit met de wijken Brouwhuis en Rijpelberg. Ook had Burgemeester Geukers veel aandacht voor cultuur. Tijdens zijn periode als burgemeester opende dan ook 't Speelhuis dat op de plaats van het huidige Piet Blomplein stond.

